

DR. MEZEI KITTI

PhD-hallgató

A PÉNZMOSÁS A GYAKORLATBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A SAJÁT PÉNZMOSÁSRA ÉS AZ ÚN. „MONEY MULE” JELENSÉGRE

A tanulmány célja, hogy vizsgálja a pénzmosás deliktumával kapcsolatban a gyakorlatban felmerülő jogi kérdéseket, így különös tekintettel a „saját pénzmosás” körében az eredetleplezési célzatra, valamint az ún. „money mule” jelenségre.

A pénzmosás alapvetően arra irányul, hogy lehetetlenné tegye az illegálisan szerzett – valamely bűncselekményből származó – pénz eredetének az azonosíthatóságát és azt legális forrásból származónak tüntesse fel. A pénzmosásnak három fázisa különíthető el a szakirodalom szerint, amelyek a következők: az elhelyezés, a bújtatás és az integrálás. E három mozzanat együtt jelenti a pénz legalizálásának a folyamatát, amely során az – esetleg már feltárt – alapbűncselekmény és annak haszna közötti kapcsolatot kívánják elrejteni.

Vitathatatlan tény, hogy manapság a pénzmosás különféle pénzügyi műveletek láncolatát – átutalások, átváltások, befektetések – foglalja magában, amelynek célja a pénz bűnös eredetének, valamint azonosságának leplezése a tranzakciók követhetlenné válásával és annak tisztára mosásával a pénzintézetek hálózatában.¹

A Btk. 399. § (3) bekezdésében szabályozott saját pénzmosásnak minősül az első elkövetési magatartása esetén az illegális forrásból származó pénznek a gazdasági tevékenység során történő felhasználása (pl. az elkövető vállalkozásba fekteti, elszámolási ügyleteket rendez vele). A második elkövetési magatartás esetén a pénzzel összefüggésben végzett pénzügyi tevékenység vagy pénzügyi szolgáltatás igénybevételéről van szó (pl. banki átutalások, készpénzfelvétel stb.).

A saját pénzmosás megállapításához az eredetleplezési célzat, mint a törvényi tényállás alanyi elemének fennállására is szükség van. Ezzel kapcsolatban érdemes vizsgálni a célzat fogalmát, amely alatt az elkövetőnek a törvényi tényállásban értékelt célját, azaz egy olyan eredményképzetet értünk, melynek megvalósítására az elkövető törekszik. Erről ak-

¹ TÓTH Mihály: *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények* (Budapest: KJK Kerszöv 2002) 357.

kor beszélhetünk, ha a törvényhozó az elkövető által elérni kívánt célt kifejezetten megjelöli a törvényi tényállásban, mint ahogy ezt a pénzmosás esetében is teszi. Azonban a jogirodalom nem egységes a tekintetben, hogy a célzat a szándékhoz, valamint a bűnösséghez hogyan viszonyul.² E kérdésben egyetértek Tóth Mihály álláspontjával, miszerint a célzat csak akkor róható fel az elkövetőnek, ha az annak érdekében végzett tevékenység alkalmas lehet az adott cél elérésére, a szándék realizálására, különben az alanyi oldal kiüresedik.³ Ez alátámasztható a teleologikus értelmezéssel is: amennyiben a célzat elérésére nem alkalmas az adott cselekmény, akkor az a jogtárgysértésre is alkalmatlanná válik, ezért nem jön létre bűncselekmény.⁴

A pénzmosásnak ezen alakzata csak szándékosan követhető el, és a leplezésre irányuló sajátos célzat megfogalmazásából következően kizárólag egyenes szándékkal. Az elkövetőnek a pénzügyi, vagy banki műveletek végzése során a dolog eredetének leplezése végett kell eljárnia, és ez jelenti a bűncselekmény célzatát. „A leplezés aktív magatartás, amellyel az elkövető az alpbűncselekményből származó dolog és az alpbűncselekmény közötti kapcsolatot igyekszik eltüntetni.”⁵ Mindebből az következik, hogy az elkövető az illegálisan szerzett pénzt legális forrásból származónak tünteti fel az eredet leplezése érdekében, és erre a célra vonható le következtetés minden olyan magatartásból, amely az illegális vagyon és az annak forrását képező bűncselekmény egymástól való eltávolítására irányul.

Megjegyzendő, hogy a törvényi tényállás célzatát megvalósító tényállási elem részben kétség kívül tudati jellegű, a pénzmosás tényállása azonban olyan speciális, hogy a bűncselekmény egyértelmű megállapíthatósága érdekében szükséges a célzatot megalapozó körülmények tényállásba foglalása is.⁶

Az eredetleplezési célzat fennállásának megállapításához szükséges továbbá annak bizonyítása, hogy az elkövető tudata átfogja legalább azt, hogy a pénz bűnös eredetű és magatartásával a valós eredet elfedésének érdekében hajt végre pénzügyi tevékenységet.⁷

A bíróság továbbá egyik eseti döntésében meghatározta, hogy az eredetleplezési célzat fennállásának igazolásához fel kell tárni többek között a továbbított összeget megkapó sze-

2 FÖLDVÁRI József: *Büntetőjog – Általános rész*. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 128.

3 TÓTH Mihály: „A látszólagos anyagi halmazat egyes kérdései – gyakorlatias nézőpontból” In: Koltay András – Molnár Gábor (szerk.): *Bonus Iudex: Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Xenia Kúria – PPKÉ ÁJK, 2018. 424.

4 A *teleologikus* értelmezés büntetőjogi alapkérdéseiről bővebben ld. SZOMORA Zsolt: „A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés” *Bűnügyi Szemle* 2009/2. 11–17.

5 MOLNÁR Gábor: *Gazdasági bűncselekmények*. Budapest, HVG-ORAC, 2010. 519.

6 Debreceni Ítéletábra Bf.II.390/2013/12.

7 Miskolci Törvényszék 11.B.986/2010/75.

mélyek kilétét, a pénz további útját, valamint adatot arra vonatkozóan, hogy azt a legális gazdaságban felhasználták.⁸

Mindezek fényében fontos hangsúlyozni, hogy az eredetleplezési célzatot nem lehet kiterjesztően értelmezni, mert ez oda vezetne, hogy a pénzmosás megállapítására akkor is sor kerülhetne, ha egy vagyon elleni bűncselekmény során eltulajdonított készpénzt az elkövető például a későbbiekben külföldi fizetőeszközzé váltja, mivel azt egy külföldi utazás során kívánja elkölteni. Ez a bíróság értelmezése szerint is ellentétes a jogalkotó eredeti szándékával.⁹

Különösképpen lényeges vizsgálni az egyes gazdasági vagy vagyon elleni bűncselekmények¹⁰ utócselkményeinek a célzatát, mert ezekben az esetekben felmerül, hogy az elkövető a tevékenységével magát a bűncselekményt próbálja leplezni, és nem az abból származó dolog eredetét, ezért e célzat hiánya esetén méltánytalan lenne pénzmosás miatt is felelősségre vonni az illetőt.

A saját pénzmosással kapcsolatban fontos kihangsúlyozni, hogy csak azok a magatartások nyerhetnek önálló büntetőjogi értékelést, amelyek nem szükségszerű velejárói az alapbűncselekmény elkövetésének. A dologgal összefüggésben igénybe vett pénzügyi szolgáltatások – a kétszeres értékelés tilalmára is figyelemmel – csak abban az esetben valósítják meg a büntetést, ha azok az eredetleplezési cél miatt túlmutatnak a bűncselekménnyel szerzett előny pusztá realizálásán.¹¹

Ezzel szoros összefüggésben a saját pénzmosás felveti a látszólagos anyagi halmazatot érintő büntetlen utócselkmény kérdéskörét is. E kérdésben a BH2004. 7. számú eseti döntés mondta ki először, hogy a pénzmosás nem a csalás büntetlen utócselkménye, minthogy a törvény a pénzmosást kiemelte a lehetséges utócselkmények köréből. Azonban fontos leszögezni, hogy ezt a döntést sem lehet kiterjesztően értelmezni, mint ahogy ezt a gyakorlat sok esetben teszi és hivatkozik is rá. Az ügy jelentősége nem abban ragadható meg, hogy a pénzmosást önálló bűncselekményként kell értékelni a jogalkotói döntés folytán és ezért nem lehet büntetlen utócselkmény. A bíróság arra hívta fel a figyelmet, hogy a pénzösszegek továbbutalása már nem a csalással okozott kár realizálása érdekében történt, hanem az ily módon megszerzett pénz eredetének leplezése érdekében, amely alapján az alapbűncselekményként értékelendő csalás mellett járulékosan a pénzmosás is megvalósult.

8 Fővárosi Törvényszék 2.B.282/2012/21.

9 BH2006.143; Heves Megyei Bíróság B.582/2010/199.

10 Az Országos Kriminológiai Intézet *empirikus* kutatása során a következő leggyakrabban előforduló alapbűncselekményeket határozta meg, amelyekhez jellemzően pénzmosás kapcsolódhat: a költségvetési csalás (adócsalás), a gazdasági tevékenység során elkövetett csalás, a sikkasztás, illetve a hűtlen kezelés. KÁRMÁN Gabriella – MÉSZÁROS Ádám – TILKI Katalin: „Pénzmosás a gyakorlatban” *Ügyészégi Szemle* 2016/3. 92.

11 SINKU Pál: „A pénzmosás miatti bűnügyek gyakorlata – Az ügyési jogalkalmazás tapasztalatai” In: BARABÁS A. Tünde – VÓKÓ György (szerk.): *A bonis bona discere – Ünnepi kötet Belovics Ervin 60. születésnapja alkalmából*. Budapest, Xenia OKRI – PPKE ÁJK, 2017. 144.

Ezen eseti döntés kiterjesztő értelmezésének is köszönhetően egyre gyakoribb, hogy az alaphüncselekményekből származó anyagi javaknak a bankszámlára helyezése, átváltása, bankszámlák közötti átutalása vagy felvétele – még akkor is, ha a pénz eredete, a pénzmozgás útja továbbra is könnyen nyomon követhető – már felveti a pénzmosás gyanúját, sőt akár a vád tárgyát képezheti és marasztaló ítélet alapját adhatja. Ezek a magatartások azonban az esetek többségében csak az alaphüncselekményekből származó haszon realizálását, vagy a hüncselekmények felderítésének elkerülését célozzák, nem a pénz eredetének leplezését, ezért ezek büntetlen utócelekményként¹² értékelendők és nem pénzmosásként.

Érdekes ehhez áttekinteni a bírói gyakorlaton keresztül azokat az eseteket, amelyek szintén rámutatnak arra, hogy a pénzmosás ennél többet jelent, mert a megállapításához nem elegendő csupán az, hogy pénzügyi tevékenységet végezzenek az alaphüncselekményből származó pénzzel, hanem annak meghatározott céllal kell történnie, méghozzá azzal, hogy a pénz eredetét leplezzék és azt utólag a legális gazdasági életbe visszaforgassák.

Az egyik eseti döntés is ezt hangsúlyozta, amelyben a vádlottat jogosulatlan pénzügyi tevékenység és pénzmosás büntette miatt vonták felelősségre, mert engedély nélkül végzett pénzváltói tevékenységet. A bíróság kimondta, hogy az I. rendű vádlott esetében nem állapítható meg az eredetleplezési célzat megléte a pénzek átváltásakor, mert az általa üzemeltetett pénzváltói tevékenységéről könyvelést vezetett, melyben megtalálhatóak voltak azok az adatok, amelyek a pénzváltói tevékenységéhez kapcsolódtak és nyomon követhetően rögzítették a pénzmozgás útját is. Az I. rendű vádlott a Kft. nevében történt valuta-átváltásokat igazoló bizonylatokat a könyvelőjének átadta, azokat nem kívánta elrejtetni, vagy eltitkolni.¹³

Szabó Imre álláspontja is ezt erősíti, mely szerint, ha az elkövető elleplezi a személyazonosságát, annak elsődleges célja a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülése, azonban, ha ezzel a pénz útjának a nyomon követését is akadályozza, akkor például a hamis adatokkal történő bankszámlanyitás az eredetleplezési szándék fennállását jelentheti. Nem vonható le azonban kétséget kizáró következtetés az eredetleplezési célra, ha például a hamis bankszámlát létrehozó személy a pénzt azonosítható bankszámlára utalja tovább, mert ilyenkor a pénz eredete és útja továbbra is nyomon követhető lesz.¹⁴

Egy másik ügyben a bíróság a csalásból származó pénzüsszegek felhasználásának egyes eseteiben nem állapította meg a célzat fennállását, mert azok a gazdasági társaság hitelálló-

12 Az utócelekmény büntetlen (önálló) abban az esetben, ha az elkövető részéről a jogszerű magatartás tanúsítása gyakorlatilag önfeljelentést jelentene, vagyis az utócelekmény tanúsításától való tartózkodás esetén leplezné a korábban elkövetett hüncselekményét. Földvári József álláspontja szerint emberességi szempontok miatt indokolt a halmazat látszólagossága, míg Nagy Ferenc a bűnösség egyik feltételének a hiányát jelöli meg, ami a hüncselekmény egyik fogalmi eleme, az elvárhatóság. Ld. AMBRUS István: *Egység és halmazat – régi dogmatikai kérdés, új megközelítésben*. Szeged, Generál Nyomda Kft., 2014. 281.

13 BH2006.143.

14 SZABÓ Imre: „A pénzmosás a bírói gyakorlat tükrében” *Ügyészek Lapja* 2017/1. 56.

mányának a csökkentését és a fizetésektelenség elkerülését célozták, azonban azoknál az átutalásoknál, amelyeknél a cél az volt, hogy a pénz a vádlottakhoz többszörösen közvetve jusson el, az eredetleplezési célzatot megállapíthatónak találta.¹⁵

Az eredetleplezési célzat megállapításához segíthetnek a pénzügyi műveletek jogcímei. Példaként említhető az egyik eseti döntés, amely során a bíróság nem látta igazoltnak a célzat fennállását akkor, amikor a vádlott a számlájára átutalt, csalásból származó pénzügyösszeget különböző célokra fordította, így lányának bankszámlájára két alkalommal összesen 18 millió forintot utalt át, azonban az utaláskor nem jelölt meg jogcímet. A hamis jogcím hiányából kifolyólag a bíróság nem vont le következtetést arra vonatkozóan, hogy az elkövető szándékában állt a csalásból származó pénz eredetének leplezése. Ezzel szemben, ha valótlan jogcímet ad meg az elkövető annak érdekében, hogy a pénz bűnös eredetét elfedje, akkor már e célzatra vonható le következtetés.¹⁶

Álláspontom szerint, amennyiben a pénzügyi műveletek tételesen nyomon követhetők, átláthatók, a pénz útja pontosan – akár egy egyszerű banki megkeresés révén – feltárható, akkor alkalmatlanok a pénz eredetének a leplezésére.

Az eredetleplezési célzaton kívül indokolt foglalkozni a pénzmosás alapvető jellegével, mivel az nem egy sui generis, hanem egy járulékos bűncselekmény. A bűnkapcsolat egy formájáról van szó, így annak megvalósulása feltételez egy másik, a Btk. szerint büntetendő cselekményt, amely utóbbi minősül alpbűncselekménynek. A pénzmosás tehát az alpbűncselekményből származó dologra elkövetett járulékos magatartásokat rendeli önállóan büntetni, ezért az elkövetése fogalmilag kizárt mindaddig, amíg az alapcselekmény – vagy az alapcselekményt alkotó, önálló büntetőjogi értékelésre is alkalmas részcselekmény – elkövetése nem fejeződött be. A leplezés végett kifejtett magatartások jogi minősítésekor ezért körültekintően vizsgálni kell, hogy azok az alpbűncselekmény tényállásának keretei között értékelendők, vagy önállóan, és így pénzmosást valósítanak-e meg.

A saját pénzmosás kivételt képez a tekintetben, hogy az a személy, aki az alpbűncselekményben bármilyen elkövetői minőségben részt vett, ugyanezen bűncselekményhez kapcsolódó bűnkapcsolati bűncselekményért fő szabály szerint nem marasztalható, de az az elkövető, aki a saját bűncselekményéből származó pénzt mossa tisztára, az felelősségre vonható ilyen módon.¹⁷

A Kúria fontos megállapítást tett friss határozatában, amikor elvi élel mondta ki, hogy „az alpbűncselekmény és a pénzmosás esetében valóságos heterogén alaki halmazat általa-

15 Fővárosi Törvényszék 12.B.1229/2011.

16 Fővárosi Ítéletábrla 5.Bf.38/2010/38.

17 GELLÉR Balázs – AMBRUS István: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017. 432.

ban nem jöhet létre, ami azt jelenti, hogy egy elkövetési magatartás (vagy magatartássorozat) egyidejűleg az alpbűncselekmény és a pénzmosás tényállását nem merítheti ki.¹⁸

A büntetőjogi szakirodalomban uralkodó álláspont, hogy a két cselekmény között csak valódi anyag halmazat állapítható meg.¹⁹ A pénzmosás az alpbűncselekményhez képest más társadalomra veszélyességgel, valamint önálló jogi tárggyal rendelkező bűncselekmény,²⁰ ezért a megállapításához szükséges, hogy az elkövető több cselekményével, több – az alpbűncselekményt és a pénzmosást kimerítő – bűncselekmény törvényi tényállási elemét valósítsa meg.

Az ügyészség részéről megfigyelhető egy a halmazatot bővítő gyakorlat²¹, amihez közvetett módon hozzájárulhat az, hogy pénzmosás miatti marasztaló ítéletre vagy akár csak büntetőeljárás indítására is alig került sor²² az elmúlt években, holott az alpbűncselekmények száma nem csökken éves szinten.

A saját pénzmosáson kívül külön foglalkozom a Btk. 400. § (1) bekezdésében szabályozott gondatlan alakzattal is, amely az ún. „money mule” jelenséghez, azaz a pénzfutár személyek felhasználásával elkövetett cselekményekhez kapcsolódik. Ez Európa szerte ismert pénzmosási technika és gyakran alpbűncselekményként a kiberbűncselekmények jelennek meg.²³ Az ilyen, általában pénzmosásként értékelt cselekmények közös jellemzője továbbá, hogy az alpbűncselekmény elkövetésének és az eredetleplezés színhelyének országa különböző.²⁴

A pénzfutárokat általában megtévesztő módon, jogszerű tevékenység látszatát keltve toborozzák, szervezik be (pl. legálisnak tűnő állásajánlattal) az interneten keresztül (pl. e-mail, közösségi oldalak használatával). Ezt követően elvállalja, hogy különböző pénzösszegek fogadására pénztintézeteknél bankszámlát nyit vagy a meglévő számláját rendelkezésre bocsájtja, és az onnan felvett összegeket ismeretlen megbízójának készpénzben átadja vagy

18 Bfv.I.830/2017/16.

19 ELEK Balázs: „A jogirodalom által közvetített jogtudomány és a büntető ítélkezés” In: BÓDIG Mátyás – ZÖDI Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye, szerepe és haszna. Tudomány módszertani és tudományelméleti írások*. Budapest, MTA TK JTI – Opten Informatikai Kft., 2016 167.

20 A pénzügyi szektor és a gazdaság egyéb szereplőinek a törvényes működéséhez fűződő érdek, valamint a szervezett bűnözés elleni fellépés eredményességéhez fűződő érdek.

21 „Az alapcselekmény konkrét tényállási elemeinek megállapítását lehetővé tevő bizonyítékok nélkül is pénzmosás gyanúját alapozhatja meg – és ezért nyomozás elrendelésének alapja lehet – az, ha a vagyon birtoklásának, kezelésének, megtalálásának körülményeiből annak bűnös eredetére lehet következtetni.” Ld. 2/217. (VII. 31.) LÜ h. körlevele a *pénzmosás miatti bűnügyekben követendő ügyészi gyakorlat eljárásjogi szempontjairól*.

22 Az ENyÜBS adatai alapján az elmúlt években a regisztrált pénzmosási ügyek száma a következőképpen alakult: 2016-ban 18, 2014-ben 21, 2015-ben 27, 2016-ban 67, 2017 pedig 90.

23 EUROPOL: Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2018.

24 SISÁK Attila: „A pénzmosás elleni küzdelem tapasztalatai egy nyomozó hatóság gyakorlatában” *Kriminológiai Közlemények* 72. 91.

továbbutalja meghatározott – általában 5-10 százalékos – jutalék ellenében. Tehát a magán-személyek bankszámláira aprózzák fel a bűnös eredetű pénzt, amelyet majd a bankszámla tulajdonosok átutalnak az elkövetők számlájára, így legalizálják a „piszkos pénzt”. Általában a sok kicsi sokra megy elvet követve nem nagy összegek mozognak a bankszámlák között, így a tranzakciók nem feltűnőek és a pénzmosási ellenőrzéseken sem akadnak fenn.²⁵

Ezekben az esetekben a pénzfutár lesz a pénzmosás gondatlan alakzatának az elkövetője, ezért a tudattartalmának vizsgálata kiemelten fontos, mert ez lesz a minősítésnek az alapja. A dolog eredetét átfogó tudattartalomra az elkövetés körülményeiből, azaz az elkövetési magatartás megvalósításával kapcsolatos ténymegállapításokból (pl. a bankszámlára érkező pénzösszegek nagyságrendjéből, a terhelt és megbízója között kapcsolatból²⁶) kell levonni a megfelelő jogi következtetéseket. A gondatlan alakzat abban az esetben vizsgálendő, ha a terhelt ténybeli alapon és reálisan hihette, hogy az elkövetési tárgy legális forrásból származik.

Összefoglalva, a banki műveletek felvethetik ugyan a pénzmosás gyanúját, azonban a saját pénzmosás deliktumának megállapításához szükséges eredetleplezési célzatot nem lehet kiterjesztően értelmezni. Ennek következtében kiemelten fontos az utócelemeknyek célzatának a körültekintő vizsgálata, vagyis az, hogy az elkövető által kifejtett leplezési cselekményeknek mi a céljuk. Azok az alaphűncselekményből származó haszon realizálását szolgálják-e, vagy magát az alaphűncselekmény leplezését, annak érdekében, hogy az illető a büntetőjogi felelősségre vonást elkerülje, vagy valóban a pénz bűnös eredetét és annak további útját kívánják leplezni, továbbá, hogy ezek a műveletek mennyiben alkalmasak a leplezési cél eléréséhez. A friss kúriai döntés felhívta a figyelmet arra is, hogy fokozottan vizsgálni kell, hogy az adott cselekmény az alaphűncselekmény tényállási elemének részeként vagy önállóan, – pénzmosásként – értékelendő, elkerülve ezáltal a kétszeres értékelést. A pénzmosás gondatlan alakzata esetében pedig fokozottan kell vizsgálni az elkövető tudattartalmát.

25 NAGY Zoltán András – MEZEI Kitti: „Pénzmosás a kibertérben” *Infokommunikáció és jog* 2018/2. 26-27.

26 Fővárosi Törvényszék B.555/2015/15.